TALENTHERKENNING

Op de voorpagina van *de Volkskrant* werd eind oktober 2005 ruim aandacht geschonken aan dit onderzoek naar talentontwikkeling. Als belangrijkste conclusie werd gemeld dat er vaak te snel resultaatgericht gedacht wordt. Hoewel het bij sport natuurlijk om winnen gaat, moet dat winnen niet centraal komen te staan: 'Een leerklimaat gericht op winnen zet mensen op het verkeerde been'. In een tweeluik wordt dieper ingegaan op de resultaten van het onderzoek.

De talentvolle sporter gevolgd in de tijd: Wie haakt af?

Enkele resultaten uit een longitudinaal onderzoek onder jeugdige Nederlandse sporters

JACQUES H.A. VAN ROSSUM
BEWEGINGSWETENSCHAPPEN,
VRIJE UNIVERSITEIT, AMSTERDAM

Introductie

Over een periode van zo'n 8 jaar is een groep van 352 sporters gevolgd. De onderzoeksgroep bestond uit 178 talenten en 174 'gewone' wedstrijdsporters. De 'echte toppers' zijn de 23 sporters die in de periode waarin het onderzoek liep, de top hebben weten te bereiken – 22 ervan komen uit de groep van de talenten, 1 is afkomstig uit de groep van de 'gewone' wedstrijdsporters. Het onderzoek startte toen de onderzoeksgroep gemiddeld 15 jaar oud was.

De eerste conclusie is dat wie niet op relatief jonge leeftijd 'ontdekt' is als talent, weinig kans maakt de top te halen: van de 174 'gewone' wedstrijdsporters slaagde er welgeteld 1 in die opzet, dit is 0,6% van de groep. Maar tegelijkertijd moet ook worden vastgesteld dat het op jeugdige leeftijd gekwalificeerd worden als talent toch ook niet veel garantie biedt: van de 178 talenten hebben 22 de top gehaald, een percentage van 12.

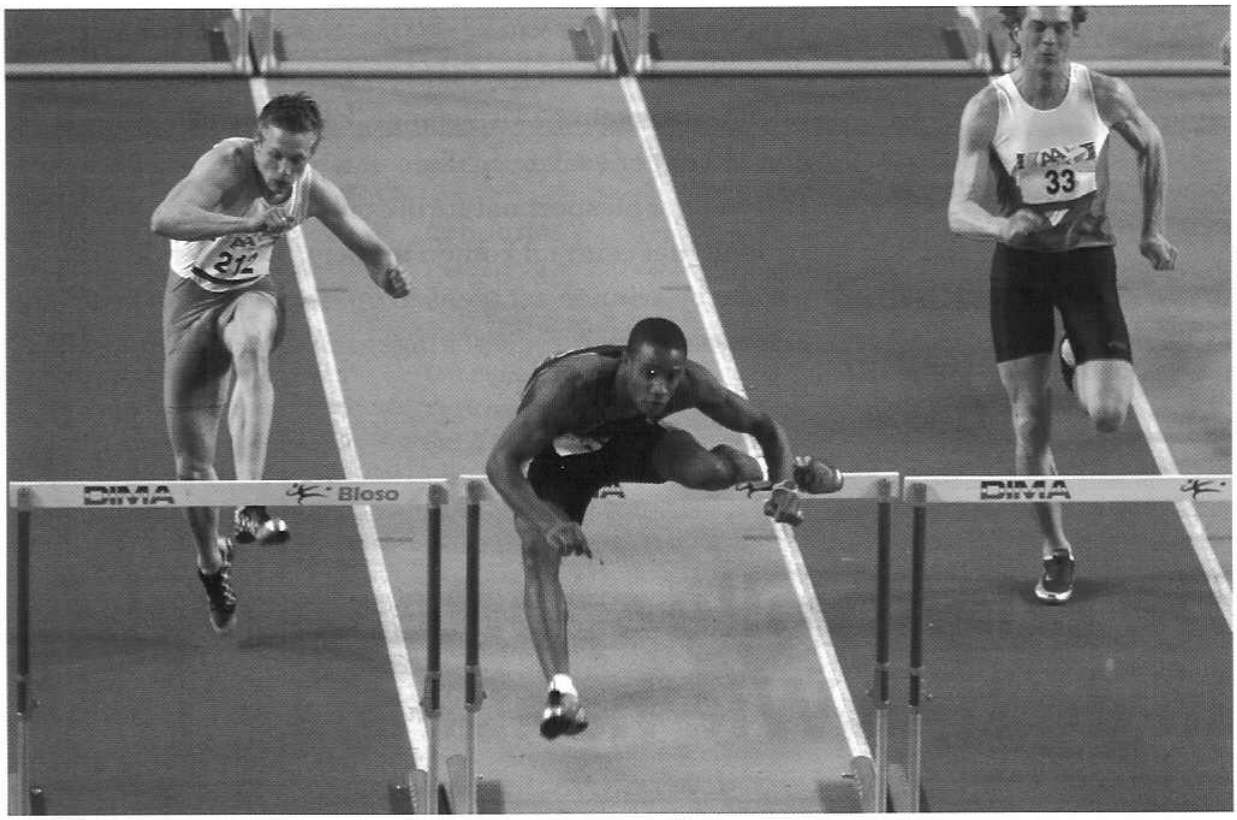

De vraag die in het onderzoek gesteld werd is tweeledig. Enerzijds was het de bedoeling vast te stellen welke kenmerken de succesvolle sporter onderscheidt van de minder succesvolle. De vraag die hierachter schuilgaat is eenvoudigweg de vraag die elke trainer-coach zich stelt: hoe kunnen we de topper van straks voorspellen? Het antwoord op deze vraag wordt gegeven in het tweede artikel van dit tweeluik ('De talentvolle sporter gevolgd in de tijd: wie houdt het vol?').
Dit eerste artikel gaat over de andere kant van de medaille, over de andere vraag die we in het onderzoek hoopten te beantwoorden: wie houdt het niet vol, wie haakt af? De hierboven gegeven cijfers illustreren dat het slechts aan weinigen gegeven is de top te bereiken – de meesten haken onderweg af. Het is uit onderzoek naar dit fenomeen van de 'dropouts' helemaal niet duidelijk of dat afhaken moet worden gezien als genoegen nemen met een lager niveau, of dat het moet worden opgevat als het er maar helemaal de brui aan geven en ophouden met de sport. Deze onderzoeksvraag heeft dus betrekking op wat 'afhaken' precies inhoudt. We willen weten om welke redenen sporters afhaken? En ook in dit geval zou het mooi zijn als te voorspellen was welke talenten er in de toekomst gaan afhaken.

Het onderzoek

In het onderzoek hebben de sporters in totaal 6 keer een vragenlijst ingevuld, over allerhande zaken: de eigen sportachtergrond, -capaciteiten en -beleving, de club, de trainer-coach, de school. Verder is via psychologische tests informatie verkregen over sportprestatie-motivatie, sport-'commitment', en intrinsieke en extrinsieke motivatie. De vragenlijsten zijn ingevuld door atleten en volleyballers. Bij de eerste meting waren er ongeveer evenveel jongens als meisjes in elk van beide sporttakgroepen. In de eerste 5 jaar van het onderzoek werd door elke sporter jaarlijks een vragenlijst ingevuld, de laatste en zesde vragenlijst werd op het eind van de periode van 8 jaar ingevuld. In de eerste 5 jaar van het onderzoek werd elke sporter die in het voorgaande jaar was opgehouden met de sport (atletiek of volleybal) gevraagd een speciale 'dropout'-vragenlijst in te vullen. Deze 'dropout'-groep van 55 sporters heeft ons inzicht gegeven in de redenen voor het stoppen.

De belangrijkste indeling in de onderzoeksgroep was die tussen talenten en 'gewone wedstrijdsporters'. Deze laatste groep diende als vergelijkings- of controlegroep. In de talentengroep was het overgrote deel (66%) naar eigen zeggen met topsport bezig, terwijl in de controlegroep de meeste sporters (72%) aangaven hun sport

op het niveau van wedstrijdsport te beoefenen.

Redenen voor het ophouden met atletiek of volleybal

In onderzoek in het begin van de jaren '90 bij Schotse sport-talenten in basketbal, turnen en zwemmen werd vastgesteld dat 54% gestopt was met de sport (Whyte, 1993). De gestopten vulden onder andere een lijst in met 36 mogelijke redenen voor stoppen. De drie belangrijkste redenen bleken te zijn:

- 'het sporten kostte me te veel tijd',
- 'de combinatie sport en school/studie gaf problemen', en
- 'ik had ook nog andere dingen te doen dan alleen sport'.

De Schotse lijst is gebruikt in het onderzoek bij de Nederlandse sporters, aangevuld met 9 andere, relevant geachte redenen voor stoppen met de sport. De lijst met redenen was opgenomen in de speciale vragenlijst voor de sporters die gestopt waren met hun sport. Deze vragenlijst is gebruikt in de eerste 5 jaar van het onderzoek en in die periode door 55 sporters ingevuld. De gestopten in Nederland gaven als belangrijkste redenen dezelfde drie redenen die eerder waren gevonden in Schotland. Door verreweg de meeste Nederlandse sporters (71%) werd als reden voor het stoppen aangegeven dat hij/zij nog meer te doen heeft dan alleen sporten. De beide andere redenen werden door 49% van de Nederlandse sporters 'van toepassing' of 'zeker van toepassing' geacht. Deze redenen kunnen worden beschouwd als 'persoonsgebonden factoren', en zijn daarmee niet gemakkelijk beïnvloedbaar door de sport-context (sportvereniging of –bond). Hiermee is het verhaal over het stoppen nog niet helemaal verteld: gemiddeld vonden de gestopte sporters ruim 8 redenen van toepassing. Ook de volgende redenen werden relatief vaak genoemd als reden voor het stoppen:

- 'het ging er te serieus aan toe',
- 'de training was over het algemeen saai',
- 'ik ging niet vooruit, ik werd niet beter'.

Deze factoren zouden de sportverenigingen en/of –bonden zich moeten aantrekken. Mogelijk hangen deze redenen voor stoppen namelijk samen met een sterk op winnen gericht prestatie-klimaat. In ieder geval duiden deze factoren op een niet-geslaagde interactie tussen de vereniging (lees: de trainer-coach namens de vereniging) en de sporter.

Van de 55 gestopte sporters waren er op het moment van stoppen 22 op nationaal of internationaal niveau met hun sport bezig, 18 op districts- of regionaal niveau en 15 op club- of verenigingsniveau. Bij de top-15 van belangrijke redenen om te stoppen bleek slechts in één geval sprake van een statistisch significant verschil tussen de drie niveaus van sportbeoefening, namelijk bij de volgende reden: 'het ging er bij ons team / onze club te serieus aan toe'. De op het hoogste niveau sportende gestopten vonden dit méér van toepassing dan de sporters op het midden- en het laagste niveau. Let wel: de sporters die stopten terwijl ze op (inter-)nationaal niveau sportten, gaven dus als een van de redenen voor stoppen aan dat het er te serieus aan toe ging, in sterkere mate dan sporters die op lager niveau hun sport beoefenden! Er werd overigens geen verschil gevonden in aantal van toepassing geachte redenen tussen de drie niveaus van sportbeoefening. Hoewel langs de lijn en in de sportkantine vaak wordt gesuggereerd dat er verschillen zijn in de redenen voor 'dropout' voor talenten en niet-talenten is hiervan in het huidige onderzoek niets gebleken.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt ook dat 20 van de 45 redenen voor tenminste 80% van de sporters niet of zeker niet van toepassing werden geacht voor het stoppen met hun sport. Het gaat onder meer om de volgende redenen: 'ik werd te weinig opgesteld / ik kreeg te weinig speeltijd', 'de trainer-coach had te vaak kritiek op me', 'er wordt in mijn sport te vroeg gespecialiseerd', 'ik had niet de beschikking over goed materiaal en/of een goede trainingsaccommodatie', 'de training was te zwaar', 'ik kon mijn sport niet bij mij in de buurt beoefenen', 'het vervoer naar trainingen / wedstrijden was een probleem', 'ik verloor altijd', 'ik kon niet tegen de druk die sporten met zich meebrengt', 'ik was bang om een wedstrijd te verliezen', 'mijn ouders verwachtten te veel van me', 'de trainer-coach schreeuwde altijd tegen me'. Hiermee is natuurlijk niet gezegd dat de genoemde redenen voor een individuele sporter niet van belang zouden kunnen zijn in de overwegingen om te stoppen (sporters geven immers gemiddeld 8 redenen op!), maar wel dat de genoemde redenen zeker geen schering en inslag zijn.

De dropout en de nog-actieve sporter: Een vergelijking

Na 5 jaar onderzoek bleken 55 sporters hun sportbeoefening te hebben opgegeven. Daarnaast waren er 105 die nog steeds actief met atletiek of volleybal bezig waren. Deze twee groepen zijn vergeleken op allerlei kenmerken van de eerste

meting, toen alle sporters natuurlijk hun sport nog actief beoefenden.
Op de eerste meting bleken de latere dropouts (n=55) minder te trainen dan de later nog actieve sporters (n=105), zowel in gemiddeld aantal uur training als het gemiddelde aantal trainingssessies. Beide groepen besteden gemiddeld evenveel tijd aan 'noodzakelijke randverschijnselen' (zaken als: reizen, massage, fysiotherapie, bijhouden trainingsdagboek). Beide groepen trainen gemiddeld ook een gelijk percentage van hun trainingstijd onder leiding van een trainer. Beide groepen zijn ook op gemiddeld dezelfde leeftijd met de training voor hun sport begonnen, zijn ten tijde van de meting gemiddeld even oud, en komen uit gezinnen met gemiddeld hetzelfde aantal kinderen.
Op de psychologische tests blijken de dropouts op de eerste meting te verschillen van de nog actieve sporters: ze hebben

- een lagere sportprestatiemotivatie,
- een lagere sport-'commitment', en
- een lagere intrinsieke motivatie.

Er is geen verschil gevonden tussen de twee groepen op extrinsieke motivatie.
Gevraagd naar het belang van allerlei zaken in het dagelijks leven blijken (nog steeds op de eerste meting) de dropouts ook minder belang te hechten aan actieve sportbeoefening en 'vrije tijd'-activiteiten belangrijker te vinden. Geen verschillen worden gevonden tussen beide groepen in het belang dat aan gezinsactiviteiten of aan school wordt toegekend.
Tenslotte blijken dropouts gemiddeld een lagere inschatting te hebben van hun sportieve capaciteiten en zijn minder tevreden met de eigen sportieve capaciteiten. Gevraagd naar de verwachtingen van hun ouders en die van hun trainer-coach geven de dropouts aan dat hun ouders minder van hen verwachten dan de ouders van de nog actieven; er zijn geen verschillen tussen beide groepen met betrekking tot de verwachtingen van de trainer-coach.

Is de toekomstige dropout te voorspellen? De resultaten van een discriminant-analyse wijzen er weliswaar op dat een lineaire combinatie van 4 variabelen tot een voorspelling van dropouts en nog-actieven leidt die beter is dan kansniveau, maar tegelijkertijd onvoldoende betrouwbaar is om de toekomstige loopbaan te kunnen

voorspellen. Met andere woorden: ondanks het gegeven dat (toekomstige) dropouts en (toekomstige) nog-actieve sporters op de eerste meting op allerlei zaken blijken te verschillen, bieden deze verschillen onvoldoende basis voor een redelijk zekere voorspelling welke sporter in de toekomst tot welke groep gaat behoren, tot die van de 'afhakers' of tot die van de 'volhouders'.

De dropout: overstappen naar een andere sport of helemaal stoppen met sport

Bij de zesde en laatste meting in het onderzoek zijn alle sporters benaderd die meegedaan hebben aan de eerste meting en van wie een adres te achterhalen viel. Van 216 sporters is een ingevulde vragenlijst ontvangen (respons: 70%): 104 afkomstig van de oorspronkelijke controlegroep en 112 van de oorspronkelijke talentgroep. Deze groep van 216 sporters bleek op de criteria waarop de oorspronkelijke onderzoeksgroep ten tijde van de eerste meting was samengesteld (tak van sport, geslacht, niveau van sportbeoefening) niet af te wijken van de onderzoeksgroep van de eerste meting. Bij de conclusies die gebaseerd zijn op de gegevens van de 6e meting hoeft dus geen rekening gehouden te worden met een mogelijk selectieve non-respons.

Van de 216 sporters die de vragenlijst van de 6e meting hebben ingevuld, bleken er 142 nog steeds actief in de oorspronkelijke tak van sport (atletiek of volleybal), terwijl 74 ermee waren gestopt (resp. 66% en 34%). Van de gestopten waren er 38 overgestapt naar een andere sport en 36 helemaal opgehouden met sporten (resp. 51% en 49% van de gestopten). De twee groepen van gestopten zijn onderling vergeleken op de gegevens van de 1e meting. In een discriminant-analyse bleek dat een set van 8 variabelen de twee groepen redelijk betrouwbaar onderscheidt. De variabelen die ten tijde van de eerste meting onderscheid maken tussen de latere overstappers ('transfer-dropouts') en de toekomstige helemaal-gestopten ('sport-dropouts') zijn de volgende acht:

- extrinsieke motivatie,
- sportprestatie-motivatie,
- uur/week 'noodzakelijke randverschijnselen',
- verwachtingen trainer-coach,
- inschatting eigen sport-niveau,
- het belang dat de sporter hecht aan het zelf actief sporten,
- beoordeling eigen gezin als sportgezin en als atletiek- of volleybalgezin.

Vanuit informatie over de bovengenoemde variabelen kan dus met redelijke zekerheid voorspeld worden wie van de sporters in de toekomst overstapt naar een andere tak van sport en wie na het stoppen met atletiek/volleybal helemaal ophoudt met het beoefenen van sport.

Conclusies

In dit longitudinale onderzoek is een omvangrijke groep sporters gevolgd in hun sportdeelname tijdens de jaren van de adolescentie en de jong-volwassenheid. Als de aandacht gericht wordt op sporters die bij de eerste meting als talent te boek stonden, moet worden geconstateerd dat er slechts weinigen de belofte hebben waargemaakt. Voor de meesten is het beoogde doel onbereikbaar gebleken. Voor sommigen betekende dit dat het sporten helemaal ophield, voor anderen dat een andere tak van sport is opgezocht. De meest genoemde redenen voor het stoppen met, in dit geval, atletiek of volleybal, liggen buiten de onmiddellijke sport-context. Gemiddeld zijn acht redenen volgens de sporter van toepassing op het stoppen, waarbij ook verenigingsgebonden factoren relatief vaak van toepassing blijken te zijn. Het stoppen met sport is als verschijnsel inherent aan sportbeoefening. Het onderzoek geeft echter ook aan dat sport-dropout niet zonder meer geaccepteerd behoeft te worden – inzicht in de redenen die voor de gestopte sporter gelden, is een eerste vereiste om tot maatregelen of beleid te kunnen komen.
Bij de atletiekunie is op grond van eerder onderzoek onder degenen die stopten met atletiek een 'exit'-systeem ontwikkeld voor atletiekverenigingen. Dit systeem is gemakkelijk toegankelijk (zie de websiterubriek in dit nummer!) en, zonodig met enige aanpassingen, waarschijnlijk ook goed bruikbaar in andere takken van sport.

Literatuur:

Whyte, I. (1993). *Scottish elite young performers in selected sports: Motives for dropping out*. Edinburgh: The Scottish Sports Council.

Het rapport '*Volhouden of afhaken: Een longitudinaal onderzoek naar talent-ontwikkeling in de sport, met aandacht voor dropouts en toppers*' (J.H.A. van Rossum, 2005; 124 pagina's) is tegen kostprijs (18,50 euro; dit is inclusief verzendkosten) te verkrijgen bij de Stichting HQ&P (Sloterkade 178; 1059 EB Amsterdam; e-mail: sloterkade@ilse.nl) of te bestellen via de auteur (e-mail: j.vanrossum@fbw.vu.nl).